

Stockholm den 19/3 2018

Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se**FPES Remissvar på Ku2017/02516/DISK****Sammanfattning av FPES synpunkter**

Betänkandet redovisar sådant som stämmer mycket väl överens med vad FPES medlemmar och styrelse har sig bekant. Det är synnerligen värdefullt att det nu finns en så omfattande, grundlig, aktuell och välbelagd beskrivning av de olika aspekterna av transpersoners livsvillkor i Sverige och av vilka åtgärder som behöver vidtas på grund av sakernas tillstånd. Att även situationen för intersexuella ingått som en del i utredningen ökar dess värde och betydelse.

Mot bakgrund av sina genomgångar och analyser föreslår utredningen en omfattande lista av åtgärder för att förbättra transpersoners livsvillkor. FPES finner listan välbetänkt och väl underbyggd (se dock nedan).

Stora delar av betänkandet kan tjäna som handbok över den aktuella situationen för transpersoner i Sverige. Det är också ett utmärkt (vidare-)utbildningsmaterial för olika yrkesgrupper i samhället som kan komma i kontakt med transpersoner som del av sitt arbete. Det gäller t.ex. kap. 8 om bemötande inom hälso- och sjukvården samt social omsorg. Kombinationen av beskrivning och transpersoners berättelser är mycket effektiv – och ofta upprörande.

Kontrasten mellan transpersoners berättelser om sina upplevelser och det omgivande samhällets sätt att agera framstår som speciellt stor i kap. 11 om administrativa problem för personer som ändrat juridiskt kön och i kap. 15.5 om Socialstyrelsens rättsliga råd. Somliga avsnitt har här ett innehåll som i sin surrealistiska absurditet för tanken till både Nikolaj Gogol och Franz Kafka. Skillnaden är att det inte rör sig om grotesk och satir i äldre litterär fiktion utan om beskrivning av nutida verklighet.

Som framhävs i betänkandet behövs det åtgärder för att höja kunskap och förändra attityder inte bara inom en mängd myndighets- och yrkesområden utan också hos allmänheten i stort. Att det sistnämnda är behövt framgår tydligt i många av de citerade berättelserna. Därför borde listan av föreslagna åtgärder kompletteras med ett åtagande att sprida kunskap till allmänheten om vad det innebär att vara transperson. Ansvaret för detta kunde ligga hos Kulturdepartementet eller Socialstyrelsen. Genomslaget kan beräknas bli mycket större än den information som kommer från transkommuniteten själv.

Kommentar till några punkter som vi vill framhålla speciellt och vars genomförande vi anser är extra viktigt

Kapitel 5

5.6.3 Hedersvåld och begränsningar

Ett område som nästan helt saknas i betänkandet är den särskilda utsattheten för de transpersoner (och hbtq-personer i allmänhet) som lever under hederskulturförtryck av etniskt, religiöst, sekteristiskt osv slag. Då åtskilliga tusen personer kan beräknas vara berörda och med tanke på den stora risken att utsättas för våld, även av livsfarligt slag, hade ett starkare beaktande varit på sin plats. Vi anser att i listan över föreslagna åtgärder även borde ingå kartläggning av och insatser för att hjälpa denna starkt utsatta grupp. (Detta gäller f.ö. samhällets beaktande av hederskulturproblematiken i dess helhet).

Kapitel 8

8.1 Generella iakttagelser

Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) kapitel 3 ,§1 , talar om en god hälsa och vård på lika villkor för hela befolkningen.

Denna lag är inte uppfylld för transpersoner då tillgången till vård varierar med landstings / vårdregioners ekonomiska resurser för transvård. Se DO:s rapport ”Rätten till sjukvård på lika villkor” (DO 2012).

8.1.1 Transpersoners upplevelser av bemötande inom hälso- och sjukvården

Vi kan bekräfta att kompetens beträffande bemötande saknas i stor utsträckning. För att på sikt råda bot på detta bör kunskap om bemötande införas som obligatorisk utbildning inom berörda yrkesgrupper. En risk med den påtalade bristen är att transpersoner drar sig för att söka vård vilket i sin tur kan medföra allvarliga medicinska konsekvenser.

Kapitel 9 Transpersoners fritid

Förutom utredningens analys och förslag tror vi att Boverkets regelverk för nybyggnad och ombyggnad av alla anläggningar behöver kompletteras vad gäller bättre möjligheter för omklädning och dusch.

En genomlysning av Riksidrottsförbundets och specialförbundens regler både för träning och tävling skulle behöva göras med avseende på transpersoners möjligheter att delta i verksamheten.

Kapitel 10

Många fall av diskriminering i arbetslivet handhas av de fackliga organisationerna i första hand och ärendena slutar allra oftast i förlikning. Det kan vara mycket svårt att få fram rättvisande information om dessa.

Dessutom har många fackliga organisationer väldigt begränsad kunskap om transrelaterad diskriminering vilket gör att förlikningarna inte alltid blir bra gjorda.

Kapitel 11

Nedanstående kommentarer och exemplifieringar till kapitel 11 visar enligt vår mening att Diskrimineringsombudsmannen bör ges i uppdrag att inleda tillsynsärenden på de beskrivna områdena.

11.1

Problem som uppstår i samband med ändring av kön / personnummer kan kännas oöverstigliga för den som är berörd. Detta kan ta en sådan omfattning att situationen upplevs som förtvivlad. Banker och kreditinstitut hänvisar till Bankinspektionens regelverk. Varje bank och kreditinstitut gör sin egen tolkning av dessa regler. Ett nytt regelverk behöver tas fram, eventuellt också lagstiftning om rätten att ändra kön / personnummer utan att innehållet i befintlig kundbild ändras eller ny kreditupplysning tas.

Det är inte ovanligt att problem med byte av personnummer kan kvarstå ett år efter bytet trots upprepade kontakter. Man kan få höra att det inte går att ändra i systemen och ibland kan man behöva hota med diskrimineringsärende innan något blir gjort.

11.3.5

Det blir ofta problem om man väljer att skydda något av sina personnummer. Ett stort problem är att olika företag väljer att prenumerera på olika uppgifter från SPAR och med olika uppdateringsintervall. Detta kan orsaka att uppgifter inte kommer till privata aktörer.

11.4.3

Det är få pensionsinstitut som får information om det nya personnumret automatiskt och det finns exempel där de sagt att det inte går att ändra personnummer i deras register. Man hänvisade till sin systemleverantör och var inte intresserad av att hjälpa till med detta. Detta är verkligen inte ok. Skall man behöva förlora intjänad pension bara för att bolagen har dåliga rutiner? I detta fall fick personen hota med diskrimineringsärende innan bolaget gjorde något.

11.4.4

Hantering av högkostnadsskydd fungerar inte. Vad gäller läkemedel så kan apotek i och för sig utföra detta men kunskapen saknas och apoteket försöker lägga över ansvaret på patienten att kontrollera hos e-hälsomyndigheten. Man måste stå på sig och få apoteket att ringa till e-hälsomyndigheten för att få reda på hur det skall göras. Vad gäller läkarbesök så måste hanteringen göras av någon vårdgivare men de vet inte heller hur de skall göra så även här måste man ligga på.

Sid 418 Screening

Detta är ett viktigt avsnitt för den somatiska hälsan. Detta måste fungera oavsett kön i personnumret.

11.5.1

Det är inte bra att bankerna behandlar detta på olika sätt. I vissa banker fungerar det utan problem men i andra är det stora problem som kräver manuell hantering och i ett fall var personen tvungen att hota med diskrimineringsärende innan banken gjorde något. Efter detta lovade banken ifråga att uppdatera sina rutiner så att det skulle fungera i framtiden men ytterligare en person fick samma problem även efter detta löfte.

11.5.2

Detta fungerar inte alls. Enligt vår erfarenhet måste man kontakta alla kreditupplysningsbolag och be dem att manuellt uppdatera historiken annars är man en ny person i deras register tills nästa deklARATION är beslutad och deras register blir uppdaterade. Det finns även ytterligare ett problem: hos vissa kreditupplysningsbolag ser det ut som att man är registrerad som ny medborgare när man får sitt nya personnummer. Detta kan skapa problem även om man har historik som sträcker sig mycket längre tillbaka.

Kapitel 12

Detta är ett mycket svårt kapitel att sätta sig in i för icke-jurister. Vi kan konstatera att detta är ett problem som måste få en acceptabel lösning för personer med ny könstillhörighet utan att detta avslöjas i dokumenten.

Kapitel 14

14.1.1 Samordning av arbetet för hbtqi-personers rättigheter

Förutom de föreslagna myndigheterna bör även domstolsverket vara delaktigt i arbetet med att förbättra transpersoners livsvillkor.

14.1.2 Utredning om att införa ett tredje juridiskt kön

Förutom det som nämns i utredningen vill vi påpeka att internationella regler om kön redan innehåller möjligheten till tre kön.

I folkbokföringen finns ett fält som idag används för att markera man eller kvinna. Detta fält borde enkelt kunna ändras så det även kan innehålla ett tredje kön.

Detta fält skulle för statistiska ändamål kunna ersätta könsmarkeringen i personnumret. Åtgärden kräver viss ändring av program för statistik.

Ytterligare synpunkt: Företag och vissa myndigheter använder personnummer som medlemsnummer och primär söknyckel i register vilket är emot både PUL och troligen även den nya GDPR lagen (som vi inte har hunnit sätta oss in i ännu). Detta är ett fall för Datainspektionen.

14.1.11 Pågående och kommande lagstiftningsarbete mm

En för transpersoner mycket viktig lagändring är propositionen som grundar sig på SOU 2015:103.

Det är däremot beklagansvärt att regeringen följt lagrådets exkludering av transpersoner i propositionen genom att i Sveriges grundlag införa ett avvikarperspektiv för gruppen transpersoner i och med att dessa betecknas med formuleringen "könsöverskridande identitet eller uttryck". Något sådant har inte skett med de andra diskrimineringsgrunderna i berörda lagar utan där återfinns detta i förarbetena. I viss mening är detta en diskriminering av transpersoner inom själva ramen för diskrimineringsgrunderna.

14.7.5 Ny utredning

Vikten av att inte bli behandlad som ny kund i samband med personnummerändring kan inte påtalas tillräckligt starkt. Många gånger sker sådant med följd att det tas nya kreditupplysningar. Konsekvensen av detta är att en transperson förlorar sin kreditvärdighet. Det kan medföra att lån blir nekade och en följd är att man kan bli bostadslös mm.

Kapitel 15

15.2.7 Självmedicinering sid 669

Detta är ett stort problem som kan medföra mycket allvarliga medicinska följder. För att råda bot på problemet behövs både mycket snabbare utredningar och mycket snabbare remiss till endokrinolog.

Kapitel 16

16.1.1 Den föreslagna överenskommelsen mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting är en mycket viktig åtgärd för att den könsbekräftande vården ska bli likvärdig över landet och inte beroende av de olika vårdregionernas / landstingens ekonomiska beslut.

Sid 823

Angående SOU 2014:91 och de två departementsskrivelserna som är på gång, så är det av vikt att de två olika delarna skiljs åt vilket avsevärt skulle förbättra transpersoners levnadsvillkor. Den juridiska delen blir en enkel administrativ handläggning. Den medicinska delen lämnas över från Rättsliga Rådet till utredande läkares beslut. Det finns ingen inom vårdkedjan som kan göra en bättre bedömning av transpersonens levnadsvillkor och livssituation.

16.2.1 Tillgängligare information och vård

Vi vill belysa situationen med följande händelse: Vi sökte efter uppgifter om ett av utredningsteamet. Letade på 1177.se men där stod ingenting. Vi ringde då till växeln för sjukhuset flera gånger. De visste inte vad transsexualism eller könsutredning är eller vart vi skulle kopplas. Vi frågade även med hjälp av ett antal synonymer till dessa ord. Hade detta varit en psykiskt hårt utsatt person så kan ingen säga vad detta hade slutat med.

Med vänliga hälsningar

Alfie Martins
Ordförande
FPES